

ارزیابی اثرات بافت کالبدی در افزایش امنیت فضاهای شهری (مطالعه موردی: محلات شهر امیرکلا)

رضا لحمیان^۱

استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری دانشگاه پیام نور «تهران» ایران

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۲/۲۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱۲/۱۶

چکیده

یکی از اساسی‌ترین مشکلات جوامع امروزی ما وجود تهدیدات و خطرانی است که به طور روزمره در فضاهای شهری شهروندان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این امر زمانی مشکل‌سازتر می‌شود که افراد در فضای زندگی روزمره خود یعنی در محل سکونت خود با رفتارهایی روبرو شوند که باعث عدم احساس امنیت آنها در این فضاها می‌باشد. در این پژوهش که با روش توصیفی - تحلیلی کار شده با توجه به اهمیت موضوع امنیت اجتماعی شهر، به منظور اجرای پژوهش سه فرضیه با استفاده از روش میدانی و تکنیک پرسشنامه در نمونه‌ای از شهروندان که با مدل کوکران تعیین شده است، مسئولان و مدیران شهری و متخصصان و شهروندان شهر امیرکلا در نظر گرفته شده است و روش نمونه‌گیری تصادفی می‌باشد. در تحلیل اسنادی نیز پس از استخراج و گردآوری داده‌ها از منابع و همچنین با استفاده از تحلیل پرسشنامه، درستی یا عدم درستی فرضیه‌های پژوهش مشخص می‌گردد. پرسشنامه تنظیم شده تحقیق بین ۲۵۳ نفر از شهروندان و متخصصان امور شهری در محلات نوساز (۱۲۷) و محلات فرسوده (۱۲۶) تقسیم و پس از جمع‌آوری، نتایج بدست آمده با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و ضریب آلفای کرونباخ آن محاسبه که برابر با ۰.۸۸۱ برآورد شده است، که کمیت این عدد نشان‌دهنده پایایی مطلوب پرسشنامه تلقی می‌گردد. همچنین در روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش نیز از آزمون T یک نمونه‌ای، برای بررسی تشخیص مطلوبیت مؤلفه‌ها و گویه‌ها، استفاده از ضریب همبستگی پیرسون جهت بررسی رابطه بین مؤلفه‌های کالبدی با افزایش امنیت اجتماعی شهر امیرکلا، استفاده شد. نتایج حاصل از پژوهش حاکی از آن است که وضعیت مؤلفه‌های کالبدی در محلات نوساز و فرسوده شهر امیرکلا در وضعیت نامطلوبی قرار داشته و با کیفیت مدنظر فاصله بسیاری دارد. در این راستا و در جهت بهبود امنیت اجتماعی در شهر امیرکلا پیشنهاداتی ارائه گردید از جمله: فضاسازی برای مشارکت تمام مردم در عرصه‌های مختلف اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، اقتصادی و مذهبی.

واژه‌های کلیدی: بافت کالبدی، محلات نوساز و فرسوده، امنیت اجتماعی، شهر امیرکلا

مقدمه

یکی از اساسی‌ترین مشکلات جوامع امروزی ما وجود تهدیدات و خطراتی است که به طور روزمره در فضاهای شهری شهروندان را تحت تأثیر قرار می‌دهد. این امر زمانی مشکل‌سازتر می‌شود که افراد در فضای زندگی روزمره خود یعنی در محل سکونت خود با رفتارهایی روبرو شوند که باعث عدم احساس امنیت آنها در فضاهایی باشد که می‌بایستی در آنها راحت بوده و با فراغ بال خود و خانوادشان از آن فضاها استفاده نمایند. بنابراین مسئله امنیت و احساس امنیت در همه فضاهای شهری و مخصوصاً در فضاهای باز محلات مسکونی از اهمیت خاصی برخوردار است (Zarabian, 2010: 4). آنچه در بررسی طراحی بهینه فضاهای شهری در جهت افزایش ایمنی و کاهش جرم در شهر اهمیت دارد، رابطه فضا و محیط شهری با رفتارهای اجتماعی است (Sattarzadeh & et al. 2010: 175). در واقع این موضوع که طی چند دهه اخیر به مطالعات طراحی بهینه فضاهای شهری در جهت افزایش ایمنی و کاهش جرم افزوده شده است، چارچوب عملی برای تحلیل فضایی و مکانی جرم و مطالعه رابطه ناهنجاری با فضا و زمان در محدوده شهرها فراهم می‌نماید (Mahmoudinejhad, 2008: 416). جالب‌ترین مسأله‌ای که در بروز جرم مورد توجه قرار می‌گیرد، این است که چرا این اتفاق رخ داده است. برای این که بتوان از بروز جرم و کاهش آن در جامعه پیشگیری کرد باید ابتدا عوامل بروز آن را رصد کرده (Sarirafraz & et al. 2009: 54). سپس آنها را ریشه‌یابی کرد و از بین برد. نخستین مباحث فلسفی و سیاسی امنیت را در آثار افلاطون و ارسطو می‌توان یافت (Moazenjami, 2005: 21). سابقه امنیت را ادیان الهی و غیرالهی می‌توان جستجو نمود. از ۶۲۳۶ آیه قرآن کریم ۸۵۳ مورد (۱۲,۶ درصد) پیرامون ایمنی و امنیت است (Farasatkah, 1996: 42). امنیت یکی از بارزترین وجوه بالندگی یک جامعه و زمینه‌ساز رشد، توسعه و ثبات آن محسوب می‌گردد. شکوفایی اقتصادی یک جامعه، سرمایه‌گذاری، برنامه‌ریزی برای توسعه، پیشرفت و هر گونه فعالیتی که می‌تواند عاملی موثر برای بهبود اوضاع اقتصادی، اجتماعی و سایر ابعاد جامعه باشد، همه در سایه استقرار امنیت می‌باشند. در واقع امنیت از مهم‌ترین اهداف، منابع و ارزش‌های اصولی پایدار جامعه است (Hosseininesar & et al. 2012: 1). «منتسکیو» عقیده دارد «چون امنیت نتیجه صلح و صلح اولین قانون طبیعت است، بنابراین بزرگ‌ترین اصول در حکومت، ایجاد امنیت است و مقصود از امنیت تنها حفظ حیات نیست، بلکه تأمین آزادی است» (Arizi & et al. 2012: 90). امنیت به واقع آن چیزی است که وقتی نباشد کمبودش احساس می‌شود. از این زاویه امنیت همانند هواست. مادامی که هیچ‌گونه اختلالی در تنفس هوای پاک به وجوه نیاید، اصلاً به نیاز انسان به این ماده حیات‌بخش اندیشیده نمی‌شود، اما زمانی که کمبود آن احساس گردد و با هوا کیفیت مطلوبی نداشته باشد، آن وقت است که نفس‌ها به شمار می‌افتد (Barabadi, 2005: 23).

شهر امیرکلا در شمال شهر بابل قرار دارد که تحت تأثیر شهر بابل به عنوان یکی از قطب مهم تجاری استان مازندران روزانه پذیرای جمعیت زیادی می‌باشد (Nasiri, 2004: 24). از طرفی دیگر به دلیل قرار گرفتن در مسیر ارتباطی به شهر بابل که در ارتباط با سه استان گلستان، خراسان شمالی و خراسان رضوی بوده، مسافران زیادی از این مسیر جهت مسافرت استفاده می‌نمایند و از همه مهم‌تر این که سکونت‌گاه‌های غیررسمی و عدم تأمین و بهسازی زیرساخت‌ها و بهبود شرایط زندگی به منظور کاهش گسیختگی کالبدی از جمله محلات دیوکلا و درزی‌کلا از پیکره اصلی شهر که باعث کیفیت نامناسب ساخت‌وسازهای شهری و عوامل محیطی که از دیدگاه روان‌شناسانه

سبب گرایش افراد به خشونت می‌شوند (Nabidoust, 2013: 67). به طور کلی در این مطالعات چگونگی پیدایش، کیفیت و نحوه پراکندگی اعمال مجرمانه در محدوده جغرافیایی شهر مورد متناسب با بافت کالبدی و طراحی محیطی مورد بررسی قرار می‌گیرد و به کمک نمایش فضایی اعمال مجرمانه و تلفیق این اطلاعات با داده‌های مکانی محل ارتکاب جرایم و شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی مجرم و محل سکونت او، امکان شناسایی کانون‌های جرم‌خیز، پیش‌بینی محل‌های احتمالی وقوع ناهنجاری‌ها در محدوده شهر فراهم می‌شود (Niazi, 2001: 132). در نهایت این اطلاعات به شکل مؤثری می‌تواند به کاهش میزان جرایم در سطح شهر و پیشگیری از بزه‌کاری و افزایش امنیت اجتماعی کمک نماید. هم نیومن و هم کولمن طرفدار این عقیده بودند که نه فقط این بلوک‌های آپارتمانی مسکونی و مرتفع عموماً همراه با جرم و بزه‌کاری، فقر و شرایط مسکونی نامطلوب می‌باشند، بلکه همچنین دیده شده است که آن‌ها مناطق پشت صحنه خوبی برای روی آوردن به خلافکاری و سایر خشونت‌ها می‌باشند (Dickens, 1998, P. 217). در برخی موارد دیده شده است که در شهر امیرکلا زمین اختصاص داده شده از طرف شهرداری به فعالیتی خاص در سایر روزها به فضای بلااستفاده تبدیل شده که با توجه به این که هیچ نوع جمعیتی را به خود جذب نمی‌کند و در همسایگی چندین واحد محله‌ای قرار دارد باعث کاهش احساس امنیت در محدوده می‌شود. این پژوهش بنا به ماهیت موضوع و هدفی که برای آن پیش‌بینی شده است توصیفی - تحلیلی و در زمره تحقیقات کاربردی است. از آنجایی که در این پژوهش از ابزار پرسشنامه و مصاحبه برای گردآوری اطلاعات موردنیاز استفاده شده بنابراین از زاویه دیگر می‌توان این پژوهش را یک تحقیق پیمایشی (میدانی)^۱ نیز قلمداد کرد. با توجه به ماهیت موضوع ویژگی‌ها و معیارهای امنیت شهری که این تحقیق بدان پرداخته است، جامعه آماری این پژوهش شامل خانوارهای ساکن در محلات نوساز و فرسوده شهر امیرکلا بوده که با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه به طور تصادفی از جامعه آماری تعیین شده است. پس از جمع‌آوری اطلاعات میدانی از طریق پرسشنامه با استفاده از نرم‌افزار SPSS اقدام به تحلیل روابط بین متغیرهای تحقیق شد. همچنین برای نمایش نتایج داده‌های تحلیلی و توصیفی از انواع نمودارها، دیاگرام‌ها، نقشه‌ها، منحنی‌ها و ... نیز استفاده شد. حال مسئله در این است که چطور می‌توان یک فضای بلااستفاده شهری را تبدیل به فضایی فعال کرد. با استفاده از فضاسازی شهری. هدف، ساخت مجموعه‌ای است که علاوه بر کارکرد اصلی خود، به عنوان فضای شهری جمعی، فضایی باشد که قابلیت کشش جمعیت به خود را داشته باشد. از این ره می‌توان با فعال کردن فضاهای غیرفعال، بایر و یا خالی از جمعیت و شور و هیجان شهری، میزان امنیت در این گونه فضاها را در شهر امیرکلا بالا برد و از میزان جرم و جرایم شهری در آن مناطق کاهش داد.

پیشینه نظری

کوهن و همکار (۱۹۷۹) در مقاله خود با عنوان "تغییرات اجتماعی و نرخ جرم و جنایت: رویکرد فعالیت روزمره" دریافته‌اند که مکان، محیط جغرافیایی، خصوصیات فیزیکی محیط، معماری و طراحی فضاها و به طور کلی زمینه‌های موقعیتی می‌توانند به عنوان متغیرهای تأثیرگذار در رویکرد بوم‌شناختی مطرح شوند. بری و همکار (۱۹۹۹) در پژوهشی با عنوان "جرم‌ها و ناآرامی‌های شهری" به بررسی تأثیر میزان مهاجرت‌ها به شهرها پرداخته‌اند و به این

نتیجه دست یافته‌اند که به موازات افزایش جمعیت شهرها، میزان جرایم شهری نیز بالا می‌رود. فنگ و همکاران (۲۰۱۵) در مطالعه خود با عنوان "تحلیل فضایی و مکان‌یابی جرم خیزی شهری در پکن" با استفاده از GIS به بررسی الگوی فضایی جرم خیزی در پکن پرداختند و به این نتیجه دست یافتند که ساختار فضایی و توزیع جغرافیایی جرم و جنایت در مراکز شلوغ و پرترافیک، تراکم جمعیت شهری و در نواحی مهاجرنشین شهر بیشتر است. ابراهیمی و همکاران (۱۳۹۳)، در مقاله خود با عنوان "مؤثرترین عوامل جرم‌خیزی شهرها با نگرش توسعه پایدار، مطالعه موردی شهرستان قروه، کردستان" به این نتیجه رسیده‌اند که برای ارتقاء سطح زندگی شهری از رویکرد توسعه پایدار که تمام ابعاد زندگی فرد را در بر می‌گیرد، غلبه بر مسائل شهری و مدیریت آنها با توجه به جمعیت روزافزون شهرها، راهبرد ضروری جهان امروز بوده و همچنین یافته‌اند که در وقوع بزه و پیدایش فرد بزهکار و مجرم عوامل زیادی نقش دارند که می‌توان با شناسایی آنها به رفع این معضل کمک کرده و در پی آن توسعه زیرساخت‌های اقتصادی، ایجاد فضای اشتغال در شهرستان قروه و فرهنگ‌سازی در این زمینه پیشنهاد شد. لطیفی و همکاران (۱۳۹۵)، در مقاله خود تحت عنوان "رتبه‌بندی عوامل تأثیرگذار در جرم‌خیزی شهری با رویکرد توسعه پایدار" به این هدف رسیده‌اند که رویداد جرایم از نظر مکان، زمان و نحوه شکل‌گیری همیشه تصادفی نیست، بلکه اغلب تا حدی به ساختار و ویژگی‌های محل جرم بستگی دارد و می‌توان گفت یک پدیده بسیار پیچیده اجتماعی است که در محیط‌های اجتماعی به شکل‌های متفاوتی دیده می‌شود. از سویی وقوع جرم به عنوان یک پدیده نامطلوب اجتماعی، علل اقتصادی و اجتماعی، سیاسی، فرهنگی، محیطی متعددی داشته است.

چارچوب نظری

یکی از حقوق مشروع شهروندان، ایمن بودن در حین حضور در فضاهای شهری می‌باشد. این ایمنی باید از دو جنبه مورد توجه واقع شود: "۱- امنیت فیزیولوژیک: یعنی آزادی از آزارهای جسمی و فیزیکی ۲- امنیت روانی: یعنی داشتن حس مکان و حس تسلط بر فضا چه از نظر جغرافیایی و چه از نظر اجتماعی در یک جامعه" (Hosseinion, 2007: 87). فضاهای عمومی و یا نیمه‌عمومی که تحت نظر، نگهداری و دارای حد و مرز به وسیله هر شخصی باشند به واقع قابل دفاع هستند. فضاهای قابل دفاع برگرفته از مطالعه و تحقیقات اسکار نیومن در سال ۱۹۷۳ تحت همین عنوان و با یک مفهوم قوی در زمینه ایجاد امنیت عمومی در نواحی شهری می‌باشند. فضاهای قابل دفاع همچنین به راه‌های فرار و میزان احساس گمنامی و ناشناختگی کاربران از فضا وابسته می‌باشد (Pourjafar & et al. 2010: 71). نظریه فضای قابل دفاع به بحث پیرامون طیفی از مکانیزم‌ها می‌پردازد که شامل حصارهای حقیقی و نمادین، تعریف محکم و مشخص نواحی تحت تأثیر و بهبود فرصت‌های نظارتی - که در کنار یکدیگر می‌توانند محیطی را تحت کنترل ساکنان در بیاورند؛ می‌باشد. هدف این نظریه ایجاد امنیت در فضا می‌باشد. نظریه فضاهای قابل دفاع به انتقاد از ساختمان‌های بزرگی می‌پردازد که شناسایی غریبه‌ها را ناممکن می‌سازند و دسترسی‌های کثیر بدون نظارت را ایجاد نموده است. تحقیقات نیومن مشخص نموده که چگونه نظارت ضعیف می‌تواند به سهولت ارتکاب جرم بدون جلب توجه بینجامد و چگونه در دسترس بودن راه‌های گریز، فرار آسان‌تر مجرمان را از صحنه جرم را موجب می‌گردد (Newman, 2002: 22).

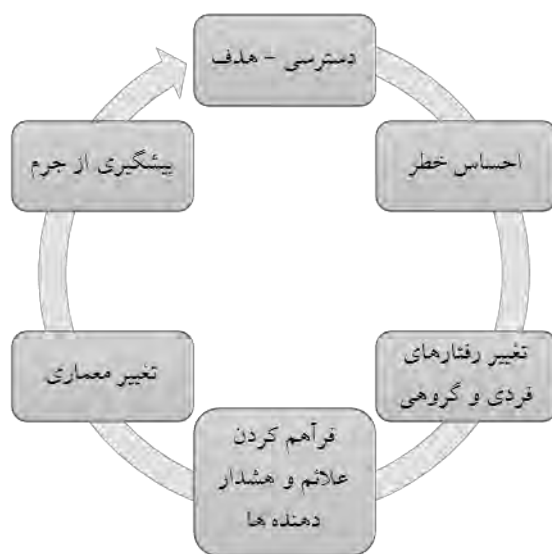

Chart 1: Oscar Neumann's defensible space model, (Reference: Paul J & Patricia L Brantingham. The Theory of CPTED. Novambr 1996)

از طرفی دیگر فضاهای بی دفاع فضاهایی هستند که زمینه را برای کجروی در شهر فراهم می کند. برخی از ساخت-وسازهای بی برنامه و خارج از ضوابط موجب شده است تا در پی آن در شهرها فضاهایی ایجاد شود که امکان هر گونه عمل مجرمانه و مخالف با ارزش ها و هنجارهای اجتماعی در آنها مهیا شده و در برابر وقوع بزهکاری و جرم-خیزی کاملاً بی دفاع باشد. این گونه فضاها، فضاهای بی دفاع شهری نامیده می شوند (Dickens, 1998: 217). فضاهای بی دفاع در درون شهرها، به دلیل ویژگی های فیزیکی و موقعیت قرارگیری شان نسبت به سایر نقاط شهر، قابلیت بیشتری برای وقوع رفتارهای انحرافی دارند (Khoshnamak, 2001: 91). همچنین مارکس بر این باور بود که وجود نظم اجتماعی در جامعه به سبب این است که یکی از طبقه های اجتماعی (طبقه قدرتمند) از مزایای اقتصادی ویژه ای در جامعه برخوردار است و به سبب آن می تواند بر پایه قدرتی که در جامعه کسب می نماید بر دیگران (طبقه های پایین) چیره گشته، نظم اجتماعی ای را که خود مناسب جامعه می داند، تحمیل نماید» (Kamali, 2000: 65). «از نظر مارکس تنها حمایت از نیروهای تولید و برخورداری آنان از امنیت شغلی می تواند امنیت بخش جامعه باشد. زمانی که افراد هراس و اضطرابی از تأمین مایحتاج زندگی نداشته باشند، جامعه در امان خواهد بود» (Navinia, 2006: 39). یکی دیگر از نظریه های مرتبط با امنیت و جرایم شهری، نظریه مدیریت افراد و محیط است که در آن استراتژی های پیشنهادی ران کلارک در کتابش تحت عنوان طراحی عاری از جرم راهبردهای مختلفی در خصوص جلوگیری از جرم عبارتند از: ۱- استفاده از مواد سخت و پنجره های محکم؛ ۲- جابجایی و انتقال هدف؛ ۳- کاهش مزایا برای بزه کاران؛ ۴- مراقبت و نظارت رسمی؛ ۵- مدیریت محیط (Pashaei & et al. 2007: 23). آلیس کلمن نیز در سال ۱۹۸۵ کتاب خود را تحت عنوان «آرمان گرایی در محاکمه: خیال و واقعیت در خانه های طراحی شده» بر این نظر بوده است که معماری رفتار را تعیین می کند نه این که بر آن اثر بگذارد. تحقیقات او نشان داد که هر چه طرح ها ضعیف تر ساخته شوند، مشکلات اجتماعی شایع تر خواهد بود. او در این زمینه متغیرهایی را مورد ارزیابی قرار داد که عبارتند از: اندازه، چرخش، ورودی و ... (Sojoudi, 2007: 18). نظریه پیشگیری از جرم از طریق طراحی محیطی نیز در ابتدا به وسیله سی. ری. جفری ابداع و تنظیم شده است. نظریه CPTED بر این ادعا

استوار است که می‌توان با "طراحی مناسب و کاربردی مؤثر از محیط از ارتکاب جرم پیشگیری کرده و علاوه بر بهبود کیفیت محیط زندگی بر ترس ناشی از جرم نیز غلبه کرد" (Crowe, 2000: 54). این نظریه تمرکز و هدف خود را بر "محیط ساخته شده" و جرایم مرتبط و شایع در منازل مسکونی مانند دیوارنویسی، تخریب و سرقت قرار می‌دهد (Cozens & et.al, 2005: 328). این پیشگیری، بر این باور است که مجرم ارتکاب جرم را انتخاب می‌کند، جرم معلول فرصت است، مجرم فردی عقلانی است و جرم انتخابی عقلانی است و تأثیر گذاشتن بر عوامل وضعی راحت‌تر از تغییر و مبارزه با ضعف‌های بشری و اصلاح شخصیت افراد است. در نتیجه راه حل مناسب را کم کردن فرصت‌های مجرمانه می‌داند. نظریه CPTED را می‌توان این گونه تعریف کرد: طراحی مناسب و کاربردی مؤثر از محیط و ساختمان که منجر به کاهش جرم و ترس ناشی از جرم می‌شود به عبارت دیگر طراحی مناسب و استفاده درست از محیط می‌تواند علاوه بر پیشگیری از وقوع جرم، کیفیت زندگی را بهبود بخشیده و ترس از جرم را کاهش دهد. این دیدگاه نسبت به سایر انواع پیشگیری‌ها به قول کوسن این مزیت را دارد که تغییر وضعیت بسیار ساده‌تر از تغییر وضعیت شخص است" (Clarke, 1997: 190). این دیدگاه در برگزیده تحلیل‌های دقیق وضعی از جرم است که به دنبال یافتن وضعیت‌ها و شرایطی است که می‌توانند فرصت‌های مجرمانه ایجاد کنند (Waker & et al, 1994: 12).

حجم نمونه

با توجه به حجم جامعه و با استفاده از فرمول کوکران ۲۵۳ نفر به عنوان نمونه انتخاب و به روش تصادفی سیستماتیک مورد پرسشگری مستقیم قرار گرفته‌اند. فرمول اصلی محاسبه حجم نمونه کوکران نیز به صورت زیر است:

$$n = \frac{\frac{z^2 pq}{d^2}}{1 + \frac{1}{N} \left(\frac{z^2 pq}{d^2} - 1 \right)}$$

N = حجم جمعیت آماری

Z = درصد خطای معیار ضریب اطمینان قابل قبول

p = نسبتی از جمعیت فاقد صفت معین

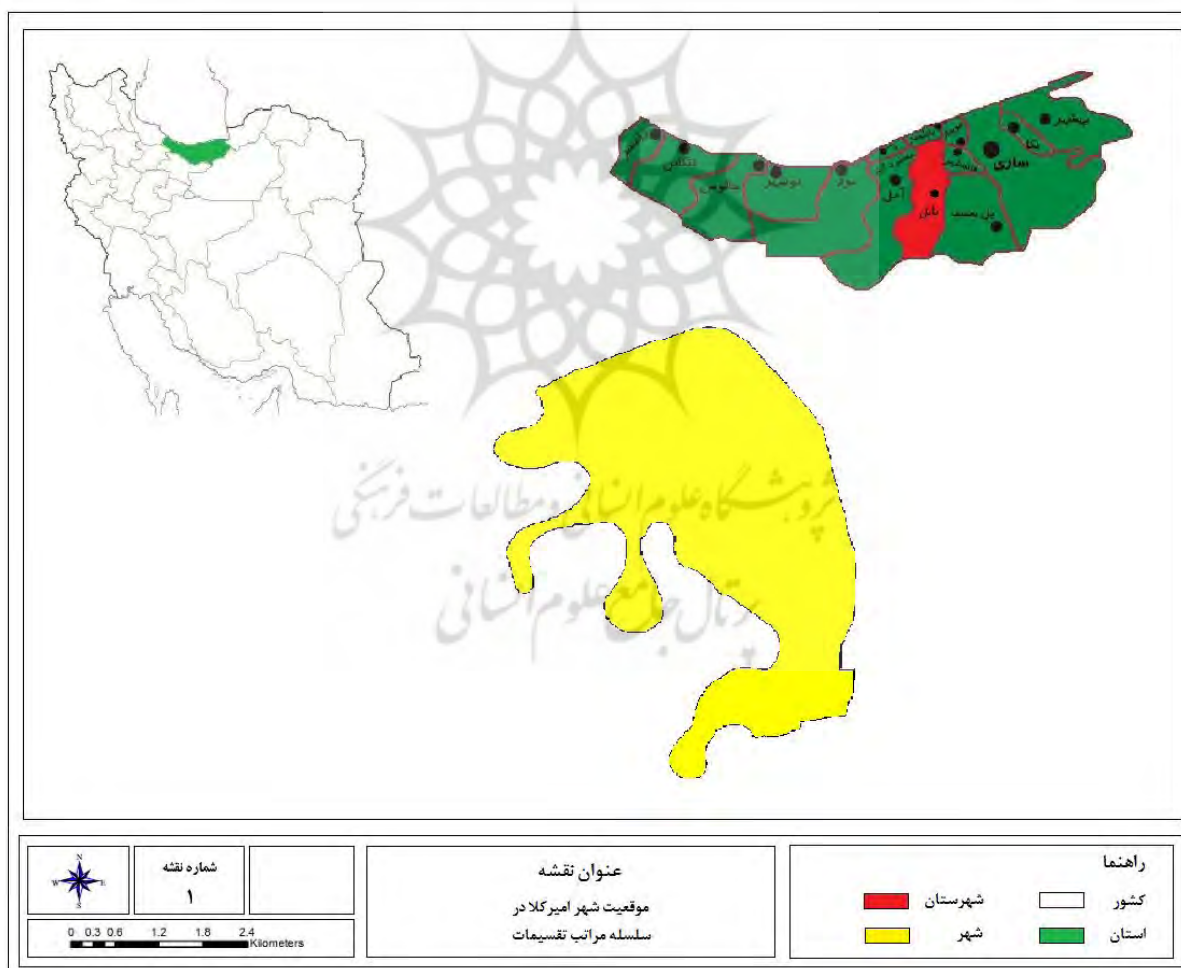
q=1-p نسبتی از جمعیت فاقد صفت معین

طبق فرمول بالا اگر حجم نمونه را با شکاف جمعیتی ۰/۵ (نیمی از جمعیت حائز صفتی معین باشند. نیمی دیگر فاقد آن هستند. معمولاً p و q، ۰/۵ در نظر گرفته می‌شوند. مقدار Z معمولاً ۱/۹۶ و مقدار d برابر ۰/۰۵ است.

مختصات شهر امیرکلا

شهر امیرکلا بین ۳۴ درجه و ۳۰ دقیقه الی ۳۸ درجه و ۳۰ دقیقه عرض شمالی و بین ۳۵ درجه الی ۴۳ درجه طول شرقی قرار گرفته است که از شمال به شهرستان بابلسر از شرق به روستای مفریکلا از بخش کله‌بست شهرستان بابلسر از غرب به بخش مرکزی از شهرستان بابل و از جنوب به شهر بابل محدود می‌شود و ارتفاع آن از سطح دریا

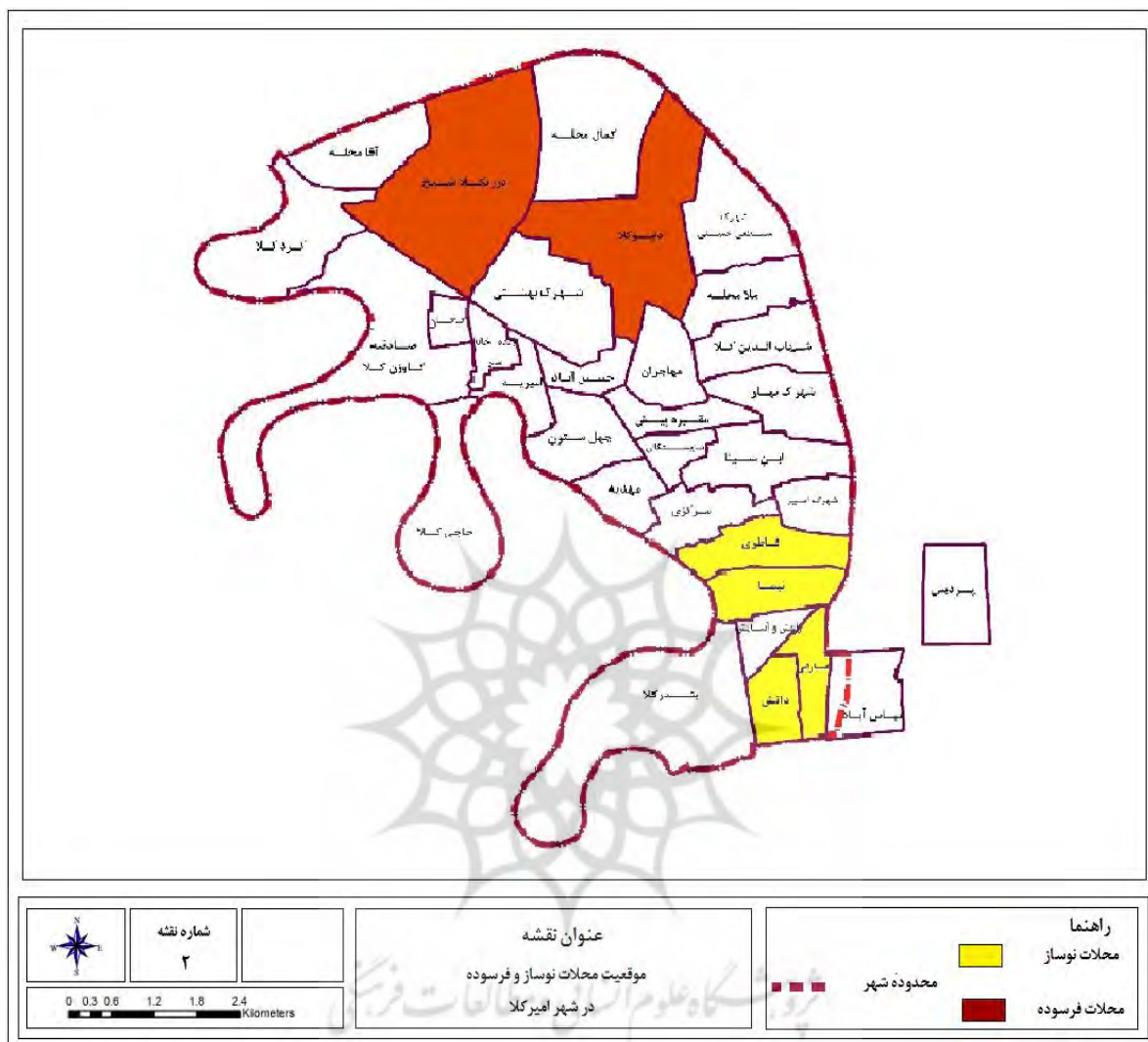
بین ۲۰ الی ۲۵ می‌باشد. شیب کلی امیرکلا از جنوب به شمال است و عمق آب‌های زیرزمینی در شهر بالا می‌باشد. به طور کلی شیب شهر امیرکلا از شمال به جنوب در حال افزایش می‌باشد، یعنی شیب زمین در جهت جنوب شهر از کمتر از ۱ درصد به ۳۰ درصد تا ۱۵ درصد و بالاخره در نقاط جنوبی به ۵۰ درصد متغیر است. به طور کلی شهر امیرکلا به ۳ قسمت جلگه‌ای (با شیب کمتر از ۱ درصد) و کوهپایه‌ای (۳۰ درصد) و کوهستانی (بالای ۵۰ درصد) تقسیم می‌شود. مسیر وضعیت طبیعی شهر باعث تنوع اقلیم شده است. به طوری که در قسمت جلگه‌ای از آب و هوای سرد و معتدل برخوردار و در تابستان از هوای گرم و مرطوب برخوردار است و در قسمت کوهپایه‌ای از آب و هوای سرد و معتدل برخوردار و بالاخره قسمت کوهستانی از آب و هوای سرد و برفی برخوردار می‌باشد که به دنبال خود تنوع محصولات کشاورزی را به همراه داشته است. در خصوص وضعیت شیب اراضی شهر، ذکر این نکته خالی از اهمیت نمی‌باشد که بخش‌هایی از اراضی شهر فاقد شیب می‌باشند که این مسئله در شمال شرقی شهر بیش از هر جای دیگر به چشم می‌خورد. نقشه شماره ۱ موقعیت شهر امیرکلا در سلسله مراتب تقسیمات کشوری را نشان می‌دهد.

map 1: The location of the city of Amirkola in the national hierarchy of divisions, (Reffrence: The Writer, 2016)

جهت انجام پروژه محلات فرسوده و نوساز شهر امیرکلا شناسایی شده‌اند که مؤلفه‌های مورد استفاده در این پژوهش بر روی محلات شناسایی شده مورد بررسی قرار گیرند. در مقابل محلات فرسوده در سطح شهر امیرکلا، محلات

نوساز هستند که از نظر تأمین خدمات و دسترسی‌ها و کیفیت ابنیه و اندازه قطعات در سطحی مطلوب قرار دارند. در نقشه شماره ۲ محلات فرسوده و نوساز در شهر امیرکلا مشخص شده است.

map 2: Location of new and worn out neighborhoods in Amirkola city, (Reffrence: The Writer, 2016)

همان طور که از نقشه شماره ۲ برمی آید محلات درزیکلا شیخ و دیوکلا، جزو محلات فرسوده شهر هستند که طبق تعاریف بافت فرسوده دارای سه ویژگی بافت‌های فرسوده از جمله ریزدانگی، ناپایداری و نفوذناپذیری می‌باشند. در مقابل این محلات فرسوده، محلات نیما، شهرک فارابی، شهرک فاطری و شهرک دانش جزو محلات نوساز در شهر امیرکلا می‌باشند. تراکم ساختمانی و تراکم مسکونی در محلات فرسوده شهر امیرکلا پایین و در محلات نوساز آن، بالا می‌باشد. این امر نشان‌دهنده این موضوع است که مردم در شهر بیشتر متمایل به زندگی در محلات تازه ساخت بوده و مهاجرت درون‌شهری بین نواحی فرسوده و نوساز اتفاق افتاده است به گونه‌ای که احساس تعلق به مناطق فرسوده نداشته‌اند. در نتیجه تسهیلات و خدمات در نواحی فرسوده دچار نقصان بوده و از نظر زیرساخت‌ها هم این بافت‌ها مسئله‌دار می‌باشند. همان‌گونه که در جدول شماره ۱ مشاهده می‌شود محله درزی کلا شیخ با مساحت

۷۵۰۳۱۷ مترمربع (معادل ۹,۲۵ درصد) و محله دیوکلا با مساحت ۶۰۵۵۱۵ مترمربع (معادل ۷,۴۶ درصد) از سطح شهر را در بر گرفته‌اند و در مجموع ۱۶,۷۱ درصد از سطح کل شهر معادل ۱۳۵۵۸۳۲ مترمربع مساحت شهر را بافت فرسوده در بر گرفته است.

Table 1: Area of worn out neighborhoods in Amirkola city

شماره محله	نام محله	مساحت (مترمربع)	درصد
۲۶	درزیکلا شیخ	۷۵۰۳۱۷	۹,۲۵
۲۸	دیوکلا	۶۰۵۵۱۵	۷,۴۶
مجموع		۱۳۵۵۸۳۲	۱۶,۷۱

Reference: Results extracted from the questionnaire, 2016

همان‌گونه که در جدول شماره ۲ مشاهده می‌شود شهرک فارابی با مساحت ۱۲۲۱۹۷ مترمربع (معادل ۱,۵۱ درصد) و شهرک آب (دانش) با مساحت ۱۱۸۹۲۷ مترمربع (معادل ۱,۴۷ درصد) و محله نیما با مساحت ۱۷۰۳۳۷ مترمربع (معادل ۲,۰۹ درصد) و شهرک فاطری با مساحت ۲۰۲۹۰۵ مترمربع (معادل ۲,۵۰ درصد) از سطح شهر را در بر گرفته‌اند و در مجموع ۷,۵۷ درصد از سطح کل شهر معادل ۶۱۴۳۶۶ مترمربع مساحت شهر را بافت نوساز در بر گرفته است.

Table 2: Area of newly built neighborhoods in Amirkola city

شماره محله	نام محله	مساحت (مترمربع)	درصد
۳	شهرک فارابی	۱۲۲۱۹۷	۱,۵۱
۴	شهرک آب (دانش)	۱۱۸۹۲۷	۱,۴۷
۷	نیما	۱۷۰۳۳۷	۲,۰۹
۸	شهرک فاطری	۲۰۲۹۰۵	۲,۵۰
مجموع		۶۱۴۳۶۶	۷,۵۷

Reference: Results extracted from the questionnaire, 2016

مطابق با جداول شماره ۱ و ۲ آمده است، سطح محلات فرسوده در شهر امیرکلا بیش از دو برابر سطح محلات نوساز در این شهر می‌باشد.

تجزیه و تحلیل یافته‌های تحقیق

کیفیت محیط

از میان هشت گویه‌ای که نشان‌دهنده کیفیت محیط در محله می‌باشند، سه گویه عدم شکاف برای مخفی شدن (۳,۵۶)، عدم وجود زمین‌ها و مکان‌های متروک (۳,۲۵) و عدم ریزدانگی سطوح زیرینا (۳,۵۴)، بالاتر از مقدار متوسط و کیفیت ساختمان‌ها (۲,۱۸)، مکان‌های مناسب برای بازی کودکان (۲,۳۷)، تعداد نیمکت‌ها (۲,۳۷)، فرسودگی کالبدی (۲,۱۹) و نوع فضا (۱,۸۹) پایین‌تر از مقدار متوسط در محله نوساز قرار دارند، در حالی که در محله فرسوده گویه‌های کیفیت ساختمان‌ها (۳,۱۷)، فرسودگی کالبدی (۳,۵۶) بالاتر از مقدار متوسط و بقیه گویه‌ها یعنی عدم شکاف برای مخفی شدن (۲,۲۹)، عدم وجود زمین‌ها و مکان‌های متروک (۲,۴۲)، مکان‌های مناسب برای بازی کودکان (۱,۶۳)، تعداد نیمکت‌ها (۱,۴۶)، عدم ریزدانگی سطوح زیرینا (۲,۴۹) و نوع فضا (۱,۸۳) پایین‌تر از مقدار متوسط می‌باشند.

Table 3: Statistical data on environmental quality issues

Std. Error Mean	Std. Deviation	Mean	N	نوع محله	گویه‌های کیفیت محیط
0.04	0.44	3.58	127	نوساز	کیفیت محیط
0.04	0.44	2.36	126	فرسوده	
0.09	1.04	3.56	127	نوساز	عدم شکاف برای مخفی شدن
0.12	1.32	2.29	126	فرسوده	
0.09	1.09	2.18	127	نوساز	کیفیت ساختمان ها
0.10	1.17	3.17	126	فرسوده	
0.11	1.18	3.25	127	نوساز	عدم وجود زمین ها و مکان های متروک
0.08	0.89	2.42	126	فرسوده	
0.12	1.39	2.37	127	نوساز	مکان های مناسب برای بازی کودکان
0.08	0.94	1.63	126	فرسوده	
0.12	1.39	2.37	127	نوساز	تعداد نیمکت ها
0.08	0.86	1.46	126	فرسوده	
0.12	1.37	3.54	127	نوساز	عدم ریزدانی سطوح زیربنا
0.09	1.11	2.49	126	فرسوده	
0.08	0.92	2.19	127	نوساز	فرسودگی کالبدی
0.09	1.03	3.56	126	فرسوده	
0.07	0.79	1.89	127	نوساز	نوع فضا
0.08	0.94	1.83	126	فرسوده	

Reference: Results extracted from the questionnaire, 2016

Chart 2: Quality status of environment-related items, (Reference: Results extracted from the questionnaire, 2016)

پاکیزگی محیطی

مطابق با جدول شماره ۴ گویه‌های رضایتمندی از جمع‌آوری به موقع زباله (۳,۱۰) و مزاحمت ناشی از جمع‌آوری آب‌های سطحی (۳,۰۵) در محله نوساز بالاتر از حد متوسط و بقیه گویه‌ها یعنی وجود زباله‌های رها شده در فضا (۲,۳۹)، وجود سطل‌های زباله (۲,۶۰)، آلودگی صوتی ناشی از عبور افراد و وسایل نقلیه (۲,۶۷)، میزان استهلاک

زیرساخت‌های شهری (۲,۸۰) و نظارت بر کنترل آلودگی‌های محیطی (۲,۳۰) در محله نوساز پایین‌تر از حد متوسط می‌باشند. در حالی که در محله فرسوده، گویه‌های وجود زباله‌های رها شده در فضا (۳,۷۳) و مزاحمت ناشی از جمع‌آوری آب‌های سطحی (۳,۳۷) بالاتر از حد متوسط و گویه‌های دیگر در این محله پایین‌تر از حد متوسط می‌باشند.

Table 4: Statistical data on Environmental cleanliness issues

Std. Error	Mean	Std. Deviation	N	نوع محله	گویه‌های پاکیزگی محیطی
0.05	3.70	0.62	127	نوساز	پاکیزگی محیطی
0.05	2.89	0.53	126	فرسوده	
0.10	2.39	1.13	127	نوساز	وجود زباله‌های رها شده در فضا
0.10	3.73	1.15	126	فرسوده	
0.10	2.60	1.13	127	نوساز	وجود سطل‌های زباله
0.10	2.48	1.14	126	فرسوده	
0.09	3.10	1.05	127	نوساز	رضایتمندی از جمع‌آوری به موقع زباله
0.09	2.51	1.01	126	فرسوده	
0.11	2.67	1.26	127	نوساز	آلودگی صوتی ناشی از عبور افراد و وسایل نقلیه
0.12	2.83	1.37	126	فرسوده	
0.09	2.80	1.07	127	نوساز	میزان استهلاک زیرساخت‌های شهری
0.10	2.82	1.13	126	فرسوده	
0.15	3.05	1.67	127	نوساز	مزاحمت ناشی از جمع‌آوری آب‌های سطحی
0.12	3.37	1.38	126	فرسوده	
0.09	2.30	1.07	127	نوساز	نظارت بر کنترل آلودگی‌های محیطی
0.09	2.57	1.09	126	فرسوده	

Reference: Results extracted from the questionnaire, 2016

Chart 3: Quality status for environmental cleanliness, (Reference: Results extracted from the questionnaire, 2016)

ارزیابی کیفیت معیارها با استفاده از آزمون T تک نمونه‌ای

طبق جدول شماره ۵، نتایج آزمون t تک نمونه‌ای در مورد معیارهای افزایش امنیت شهری نشان‌دهنده این است که: در محله نوساز هر دو مؤلفه مورد بررسی در زمینه میزان امنیت شهری، یعنی کیفیت محیط و پاکیزگی محیطی با مقادیر بالاتر از میانه نظری خود قرار دارند، همچنین سطح معناداری محاسبه شده در ناحیه آلفا برابر با (۰,۰۰۰) می‌-

باشد، بنابراین می‌توان ادعا نمود که وضعیت این دو معیار در محله موردنظر در سطح مناسبی قرار دارد و فرض H_0 را به نفع H_1 رد نمود. اما در محله فرسوده اوضاع کاملاً برعکس محله نوساز می‌باشد به طوری که هر دو مؤلفه کیفیت محیط و پاکیزگی محیطی به ترتیب با میانگین (۲,۳۶)، (۲,۶۱)، از میانه نظری پایین‌تر بوده است، لذا با سطح معناداری برابر با $(0,000)$ ، H_0 در هر دو مؤلفه تأیید می‌شود.

Table 5: T-test results of one sample of each of the physical tissue criteria

نتیجه آزمون	سطح معناداری P-value	مقدار تی	خطای استاندارد از میانگین	انحراف معیار	درجه آزادی	ارزش تی (میانه نظری)	میانگین	تعداد نمونه	نوع محله	مؤلفه های افزایش امنیت شهری
H_0 رد	0.000	۱۰,۶۴۸	0.043	0.48	126	3	3.58	127	نوساز	کیفیت محیط
H_0 تأیید	0.000	16.282	0.040	0.44	125	3	2.36	126	فرسوده	کیفیت محیط
H_0 رد	0.000	5.441	0.055	0.62	126	3	3.70	127	نوساز	پاکیزگی محیطی
H_0 تأیید	0.034	-2.145	0.047	0.53	125	3	2.90	126	فرسوده	پاکیزگی محیطی

Reference: Results extracted from the questionnaire, 2016

همبستگی پیرسون میان کیفیت محیط و افزایش امنیت شهری

ضریب همبستگی پیرسون بین این دو متغیر در دو محله نوساز و فرسوده به ترتیب برابر با ۰,۱۵۷ و ۰,۴۵۸ بوده و سطح معناداری رابطه در ناحیه آلفای ۰,۰۵ در محله نوساز برابر (۰,۰۴۷) می‌باشد، و بنابراین میان دو مؤلفه در محله نوساز رابطه معناداری وجود دارد. همچنین سطح معناداری رابطه در ناحیه آلفای ۰,۰۵ در محله فرسوده (۰,۰۰۰) می‌باشد. از آنجا که خطای محاسبه شده کمتر از ۰,۰۱ است. با ۹۹ درصد اطمینان می‌توان گفت که بین مؤلفه کیفیت محیط و افزایش امنیت شهری در محله فرسوده رابطه معنادار و مستقیم وجود دارد، و بنابراین در هر دو محله نوساز و فرسوده فرض H_0 مبنی بر نبودن رابطه بین این دو متغیر به نفع H_1 رد می‌شود. به عبارت دیگر هرچه مؤلفه کیفیت محیط در محلات نوساز و فرسوده ارتقاء یابد به همان نسبت امنیت شهری بیشتری حاصل می‌شود.

Table 6: The relationship between environmental quality and urban security

ضریب همبستگی بین مؤلفه کیفیت محیط و افزایش امنیت شهری در محله نوساز		
مؤلفه کیفیت محیط	افزایش امنیت شهری	
1	0.157**	Pearson Correlation
	0.047	Sig. (2-tailed)
127	127	N
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).		
ضریب همبستگی بین مؤلفه کیفیت محیط و افزایش امنیت شهری در محله فرسوده		
مؤلفه کیفیت محیط	افزایش امنیت شهری	
1	0.458**	Pearson Correlation
	0.000	Sig. (2-tailed)
126	126	N
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).		

Reference: Results extracted from the questionnaire, 2016

همبستگی پیرسون میان پاکیزگی محیطی و افزایش امنیت شهری

ضریب همبستگی پیرسون بین این دو متغیر در دو محله نوساز و فرسوده به ترتیب برابر با ۰,۵۰۴ و ۰,۳۲۶ و سطح معناداری رابطه در ناحیه آلفای ۰,۰۵ در هر دو محله برابر (۰,۰۰۰) می‌باشد. از آنجا که خطای محاسبه شده کمتر از ۰,۰۱ است با ۹۹ درصد اطمینان می‌توان گفت که بین مؤلفه پاکیزگی محیطی و افزایش امنیت شهری رابطه معنادار و مستقیم وجود دارد، و فرض H_0 مبنی بر نبودن رابطه بین این دو متغیر به نفع H_1 رد می‌شود. به عبارت دیگر هرچه

مؤلفه پاکیزگی محیطی در دو محله مورد مطالعه ارتقاء یابد، به همان نسبت میزان امنیت شهری بیشتری حاصل می-شود.

Table 7: The relationship between environmental Cleanliness and urban security

ضریب همبستگی بین مؤلفه پاکیزگی محیطی و افزایش امنیت شهری در محله نوساز		
مؤلفه پاکیزگی محیطی	افزایش امنیت شهری	
1	0.504**	Pearson Correlation
	0.000	Sig. (2-tailed)
127	127	N
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).		
ضریب همبستگی بین مؤلفه پاکیزگی محیطی و افزایش امنیت شهری در محله فرسوده		
مؤلفه پاکیزگی محیطی	افزایش امنیت شهری	
1	0.326**	Pearson Correlation
	0.000	Sig. (2-tailed)
126	126	N
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).		

Reference: Results extracted from the questionnaire, 2016

بحث و نتیجه‌گیری

در عصر حاضر به دلیل پیچیدگی جوامع و گسترش شهرنشینی، شهرهای امروزی در سرتاسر جهان با بروز انواع مسائل شهری از جمله میزان بالای جرم روبرو هستند. مسأله‌ای که بشر با همه قدرت، مهارت و ابتکار خود تاکنون نتوانسته است در مبارزه با آن پیروز شود و از ازدیاد سرسام‌آور تبهکاری پیشگیری نماید. در واقع جرم یکی از مظاهر زندگی جمعی است، جامعه نقش مؤثر و فاعلی در پرورش مجرم و وقوع جرم دارد. چرا که هر اجتماع مجرمان مخصوص به خود را داراست. منشاء این تفاوت را باید در ساختارهای اجتماعی و نابسامانی‌های اجتماعی و اقتصادی جستجو کرد که در صورت وجود بستر مکانی و زمانی مساعد، زمینه بروز جرم و تکرار آن را فراهم می-کند و به مرور زمان یک محیط جغرافیایی را به یک کانون جرم‌خیز تبدیل می‌کند. محیط ساخته‌شده بر رفتار انسان تأثیرگذار است. از سوی دیگر محیط می‌تواند با ایجاد فرصت‌های مناسب برای ارتکاب جرم، مجرم را تشویق به ارتکاب جرم نماید و از طرف دیگر می‌تواند با افزایش قابلیت نظارت بر ساکنان بر محیط از وقوع جرم پیشگیری کند. امروزه با گسترش شهرنشینی و افزایش رفتارهای ناهنجار شهری به ویژه جرایم، موضوع پیشگیری محیطی جرایم، از طریق برنامه‌ریزی و طراحی محیطی اهمیت زیادی یافته است. علوم محیطی و شهرسازی با شناخت ویژگی‌های مؤثر مکانی و شرایط محیطی، در کنار سایر اقدامات دیگر می‌توانند از وقوع رفتارهای ناهنجار، جرم و جنایت در محله‌های شهری پیشگیری نمایند. به نحوی که فرد مجرم فرصت کمتری برای اجرای رفتارهای مجرمانه در مکان‌ها و فضاهاى شهری پیدا کند. بنابراین سه عامل مهم انسان، مکان و زمان در شکل‌گیری اعمال مجرمانه مؤثر می‌باشند، به طوری که تفاوت در مکان، زمان و خصوصیات رفتاری موجب می‌شود تا نوع و میزان جرم در سطح شهر الگوهای فضایی متفاوتی را به خود بگیرد. پس با تغییر ساختار فضا اعم از نوع مهندسی و طراحی ساختمان‌ها و شهرسازی، نحوه نورپردازی معابر، وجود مراکز تفریحی، همچنین حضور و نظارت پلیس در مقاطع زمانی خاص بر یک مکان ویژه می‌توان از وقوع جرم پیشگیری نمود. نکته مهم‌تر این‌که در برخورد با جرم نگرش صرفاً تهدیدمحور، چندان جایگاهی ندارد و در عوض صاحب‌نظران راهکارهای جامعه‌گرا و مسئله‌گرا مبتنی بر شناسایی علل و عوامل ارتکاب جرم در بعد مسائل اجتماعی و محیطی، تأکید می‌نمایند. با توجه به آنچه که در این پژوهش

مورد بحث و ارزیابی قرار گرفت، فضاهای شهری، مکان‌هایی برای حضور شهروندان و مشارکت آنان در زندگی جمعی‌شان هستند که پرداختن به کیفیات آنها سرزندگی‌شان را به حداکثر می‌رساند. از مهم‌ترین این کیفیات امنیت می‌باشد. بنابراین می‌بایست در ابتدا امنیت مکان‌ها فراهم شود تا پیرو آن بتوان مردم را به حضور و مشارکت در فضاهای شهری فراخواند. در این راستا نقش مدیریت شهری در تأمین امنیت شهر امیرکلا و تشویق به مشارکت مردم در عرصه‌های شهروندی مورد بررسی قرار گرفت و این نتیجه حاصل شد که ساکنان محلات نوساز و فرسوده در شهر امیرکلا از آنجایی که از تنوع قومیت برخوردار هستند، از سطح نسبتاً پایین امنیت و تعاملات اجتماعی در فضاهای همگانی شهری رنج می‌برند که این امر سبب کم‌رنگ شدن روابط اجتماعی و غریبگی اهالی در سطح محلی نسبت به یکدیگر شده است.

از میان مؤلفه‌های دوگانه در محله نوساز، بالاترین ضریب همبستگی با افزایش امنیت شهری به ترتیب مؤلفه‌های پاکیزگی محیطی (۰,۵۰۴) و کیفیت محیط (۰,۱۵۷) را به خود اختصاص داده‌اند. در حالی که از میان مؤلفه‌های دوگانه مورد بررسی در محله فرسوده، بالاترین ضرایب همبستگی به ترتیب مربوط به کیفیت محیط (۰,۴۵۸) و پاکیزگی محیطی (۰,۳۲۶) می‌باشد.

بر اساس نظریات نیومن برای کاهش ارتکاب جرم، فضای کالبدی از لحاظ کیفیت باید طوری طراحی گردد که اولاً باعث افزایش نظارت غیر رسمی توسط خود ساکنین محله شود و ثانیاً دسترسی آسان به راه فرار مقدور نباشد که نظریه‌پردازانی همچون الیزابت وود و آنجل به این فاکتورها در طراحی فضای کالبدی برای افزایش امنیت شهری معتقد بودند. بدین ترتیب نتیجه تحقیق درباره مؤلفه کیفیت محیط، نظرات کارشناسان فوق در محله فرسوده (۰,۴۵۸) را تأیید می‌کند.

در سال ۱۹۸۲ ویلسون و کلینگ نظریه پنجره‌های شکسته را ارائه نمودند. بر اساس این نظریه بین فضاهای شهری به هم ریخته و کثیف با افزایش جرم رابطه وجود دارد. طبق این نظریه وجود آشغال و عدم پاکیزگی محیط محله به مثابه چراغ سبزی برای مجرمین است. پارک، شاول و مک کی ثابت کرده‌اند که در مناطق کثیف (محلات کثیف) همراه با از بین رفتن کنترل‌های اجتماعی که به وسیله آن‌ها مردم به رعایت قیود نیز اعتقاد پیدا می‌کنند، اعمال جنایی به شکل طبیعی جلوه می‌کند. تراشر جنین می‌نویسد: حالا که یک تعریف کلاسیک از زندگی گروهی در دست داریم، می‌توان گفت که تخلف و جنایت نتیجه طبیعی این نوع محیط است، که نتیجه این تحقیق نظرات ویلسون، کلینگ، پارک، شاول، مک کی و جنین در مورد مؤلفه پاکیزگی محیطی در هر دو محله نوساز (۰,۵۰۴) و فرسوده (۰,۳۲۶) را تأیید می‌کند.

پیشنهادات و دستاوردهای علمی و پژوهشی

با توجه به آنچه که در این پژوهش مورد بحث و ارزیابی قرار گرفت، فضاهای شهری، مکان‌هایی برای حضور شهروندان و مشارکت آنان در زندگی جمعی‌شان هستند که پرداختن به کیفیات آنها سرزندگی‌شان را به حداکثر می‌رساند. از مهم‌ترین این کیفیات امنیت می‌باشد. بنابراین می‌بایست در ابتدا امنیت مکان‌ها فراهم شود تا پیرو آن بتوان مردم را به حضور و مشارکت در فضاهای شهری فراخواند. در این راستا نقش مدیریت شهری در تأمین امنیت شهر امیرکلا و تشویق به مشارکت مردم در عرصه‌های شهروندی مورد بررسی قرار گرفت و این نتیجه حاصل شد که

ساکنان محلات نوساز و فرسوده در شهر امیرکلا از آنجایی که از تنوع قومیت برخوردار هستند، از سطح نسبتاً پایین امنیت و تعاملات اجتماعی در فضاهای همگانی شهری رنج می‌برند که این امر سبب کم‌رنگ شدن روابط اجتماعی و غریبگی اهالی در سطح محلی نسبت به یکدیگر شده است.

با توجه به تحلیل یافته‌ها و آزمون فرضیات و نتایج حاصل از انجام این پژوهش و به منظور افزایش امنیت شهری در محلات نوساز و فرسوده و ایجاد فضای امن شهری در کل شهر امیرکلا، پیشنهادهای در جهت کنترل و مقابله با شکل‌گیری فرهنگ جرم و جنایت در فضاهای شهری و افزایش امنیت شهری تهیه شده است. برخی از این پیشنهادات به سازمان‌های تصمیم‌گیرنده و اجرایی باز می‌گردد و برخی دیگر شامل پیشنهادهای است که جنبه مکانی و کالبدی جرایم را مورد بررسی قرار داده و مبتنی بر مقاوم‌سازی فضاهای جرم‌خیز شهری می‌باشد که پیشنهادات مطروحه هم در حوزه روابط و اختیارات مدیریت شهری و هم در حیطه مسئولیت‌های شهروندان شهر امیرکلا ارائه گردیده است.

- بهسازی ساخت‌وسازهای کالبدی و پاکیزه نگه داشتن مناطق در جهت افزایش امنیت اجتماعی، بدین گونه که می‌توان با اجرای طرح‌های بازآفرینی و ساماندهی و با استفاده از مشارکت بخش خصوصی، به بهسازی ساخت‌وسازهای کالبدی پرداخت. در این مورد سازمان‌های مسئول شهری، از جمله شهرداری و سازمان راه و شهرسازی نیز باید اقدامات و مساعدت لازم را به عمل آورند.

- تغییر در طراحی فضاهای گم و فاقد دید بصری به خصوص در محلات فرسوده شهر امیرکلا (دیوکلا و درزی کلا شیخ) که بنا بر علل فضایی-کالبدی، نبود روشنایی، خلوتی محیط و پنهان ماندن جرم به علت جرم در تاریکی، فضاهای مناسبی را برای ارتکاب جرم فراهم می‌کند.

- نظارت طبیعی می‌تواند از طریق فعالیت‌های معمول و روزمره مردم حاصل گردد. طراحی و نصب صحیح پنجره‌ها در ساختمان یکی از این اقدامات است نصب پنجره‌ها باید به گونه‌ای باشد که دید روشن و واضحی بدهد تا از طریق آن بتوان به راحتی محل پارک خودرو و زمین‌های بازی بیرون منزل را مشاهده نمایند. در نواحی مسکونی این نوع نظارت از طریق نظارت همسایگی و گشت‌زنی ساکنین به وجود می‌آید.

- افزایش مراکز پلیسی و امنیتی در محلات شهر امیرکلا، تا امکان کنترل مناسب را در مناطق افزایش داده و به تبع آن با افزایش کنترل انتظامی فرصت‌های وقوع جرم برای مجرمین کاهش یابد و در پی آن افزایش امنیت اجتماعی حاصل گردد. بنابراین مکان‌یابی و احداث واحدهای امنیتی حتی به صورت واحدهای کوچک در محلات موجود در شهر امیرکلا به خصوص در محلات فرسوده ضروری به نظر می‌رسد.

- یکی از راه‌های فضای امن شهری، کنترل دسترسی‌ها و ورودی‌های محلات می‌باشد. برای جلوگیری از ورود مجرمین باید از موانع فیزیکی یا روانی استفاده شود موانع فیزیکی می‌تواند شامل حصارهای توری، دیوار آجری یا پرچین باشد. موانع روانی می‌تواند از طریق ایجاد مغازه‌ها به صورت ردیفی، احداث باغچه یا تغییر در سطح طبقه

همکف به وجود آید. موانع روانی درون ساختمان‌ها با استفاده از تدابیر بسیار ساده‌ای مثل تغییر نوع رنگ‌آمیزی طبقات امکان‌پذیر است، با نظارت بر عبور و مرور نیز می‌توان ورودی محله‌ها و واحدهای همسایگی را کنترل نمود؛ هر چند باید توجه داشت گاهی عبور و مرور کم نیز سبب افزایش جرم و کاهش امنیت اجتماعی می‌گردد.

- تهیه برنامه‌های فرهنگی و آموزشی در صدا و سیما برای بالا بردن آگاهی مردم. در این باره می‌توان به صورت ماهیانه یا فصلی، تعدادی کارگاه‌های آموزشی جهت بالا بردن سطح آگاهی مردم راه‌اندازی کرد، حتی می‌توان از برنامه‌های سرای تدام که در ارتباط با شهرداری شهر می‌باشد نیز بهره برد و فرزندان جامعه را از کودکی آموزش داد. فضاسازی برای مشارکت تمام مردم با ایجاد کارگاه‌های آموزشی در سطح محلات نیز با این مورد همپوشانی می‌شود به طوری که می‌توان از افرادی که دارای سطح اقتصادی بالاتری در محله هستند، استفاده کرده و با مشارکت آنان، فضایی را در اختیار افراد محله قرار دهند که بتوانند کلاس‌ها و دوره‌های آموزشی خود را در این فضاها به اجرا درآورند.

- فعالیت مسئولین در زمینه مسائل اقتصادی و ایجاد نوعی امنیت اقتصادی برای تولیدکنندگان و قشرهای مختلف اقتصادی که می‌تواند در افزایش احساس امنیت در بین مردم مؤثر واقع شود. برای حمایت از تولیدکنندگان محلی و بالا بردن امنیت اقتصادی شهر، می‌توان برای شهروندان فراخوانی را جهت کسب و کار محلی اعلام کرد که از این طریق شهروندانی که در خانه‌های خود به کارهای تولیدی در حد خرد می‌پردازند، برایشان بستری فراهم شود که بتوانند محصولات خود را به معرض نمایش و فروش قرار داده و شهرداری شهر امیرکلا می‌تواند فضاهایی را در محلات برای عرضه این محصولات به طور ماهیانه یا فصلی در اختیار تولیدکنندگان خرد خانگی قرار داده تا بتوانند محصولات خود را به فروش برسانند و هم این امر باعث پویایی محلات شهر می‌شود و هم کسب درآمدی برای شهروندان شده و از این طریق سهمی هم از فروش محصولات برای شهرداری در نظر گرفته می‌شود که منبعی پایدار برای تأمین منابع مالی شهرداری امیرکلا خواهد شد. این امر از طرفی سبب اشتغال‌زایی و کاهش فاصله طبقاتی در جامعه به ویژه در بین افراد متعلق به طبقات اجتماعی پایین‌تر می‌گردد.

- افزایش گشت‌زنی در سطح شهر. در این رابطه می‌توان در ابتدای ورودی هر محله باجه پلیس قرار داد که هم امنیت محلات را ارتقاء می‌دهد و هم به طوری پیوسته باعث حضور نیروهای پلیس در سطح محلات می‌شود که از این طریق کاهش جرم‌خیزی و ارتکاب به جرم در محلات را منجر می‌شود زیرا ساکنان محلات همواره حضور نیروهای پلیس در محله را احساس کرده و با امنیت بیشتری در محله به زندگی خود ادامه می‌دهند.

- کمک گرفتن از نهادهای محلی از قبیل بسیج، هیئت امناء، مساجد، ریش‌سفیدان. نهادهای محلی مانند موارد نام‌برده در حقیقت حلقه واسطی بین ساکنان محله و سازمان‌های مسئول در امور شهری از جمله شهرداری هستند که می‌توانند نظرات، پیشنهادات، انتقادات و حتی مشکلات و مسائل ساکنان را به سمع شهرداری رسانده و در مقابل هم

می‌تواند برای انجام امور محلات، مردم محله را به مشارکت و همکاری با شهرداری و بخش‌های خصوصی (به عنوان سرمایه‌گذار) ترغیب کند.

- تجهیز فضاهای سبز مجاور ساختمان‌ها که به دلیل عدم روشنایی مناسب، فقدان تجهیزات مناسب شهری از جمله نیمکت، پوشش مناسب کف و ... مورد استفاده قرار نمی‌گیرد، ایجاد تحرک در فضاها و کاهش ضریب آسیب-پذیری این محدوده‌ها.

- تأمین امنیت فضایی در محلات شهر امیرکلا به واسطه ایجاد محصوریت‌های فضایی، تعیین کاربری فضاهای رها شده و مانند اینها.

- ایجاد، توسعه و تجهیز فضاهای فراغتی با تأکید بر افزایش کیفیت محیط محلات
- حفظ و ارتقاء عناصر کالبدی باارزش مانند کتابخانه، قهوه‌خانه سنتی، باغ وحش و ...
- تقویت و تجهیز سیستم حمل‌ونقل عمومی و همگانی به خصوص در محلات فرسوده شهر امیرکلا
- تقویت و گسترش فضاهای پیاده‌جهت برقراری ارتباط میان محلات نوساز و فرسوده شهر
- ارتقاء کیفی فضاهای سبز و پارک‌های موجود و ایجاد فعالیت‌های فرهنگی و آموزشی
- ساماندهی فعالیت‌های تفریحی، اوقات فراغت، ورزشی و گردشگری و حذف فعالیت‌های ناسازگار و آلاینده محیط و مانند اینها، همراه با تقویت صنایع دستی و جایگزینی کاربری‌های مناسب
- اتخاذ راه‌کارهایی برای ایجاد حس تعلق نسبت به محل زندگی در ساکنان محلات مخصوصاً محلات فرسوده شهر، به طور مثال می‌توان به ایجاد انگیزه سکونت در محل زندگی در ساکنان از طریق ایجاد مجموعه‌های ورزشی با هدف پیشگیری از اعتیاد و بزهکاری‌های اجتماعی مبادرت نمود که در این صورت میزان جرم‌خیزی در محلات شهر تا حد چشم‌گیری نزول خواهد یافت.
- قرارگیری سطل‌های زباله در سطح محلات به فاصله معین که به راحتی در دسترس استفاده‌کنندگان قرار گیرد، می‌توان این سطل‌های زباله را نیز با استفاده از تنوع رنگی و نقاشی، جذاب کرد.

- برجسته کردن نشانه‌های شهری در محلات جهت سهولت در دسترسی به جهت‌یابی و مسیرهای مشخص

- ایجاد لبه‌هایی نرم مانند درختان کوتاه قد و درختچه‌ها جهت تعیین مرز و قلمرو برای محلات

- کف‌سازی معابر با توجه به استفاده‌کنندگان از جمله افراد معلول حرکتی و جسمی

- رعایت عدالت فضایی در پراکنش کاربری‌های خدماتی در محلات مخصوصاً محلات فرسوده

- استفاده از نورپردازی در شب و چراغ‌های روشنایی جهت جذب افراد به فضا و افزایش میزان کیفیت محیط

- ایجاد و تجهیز فضای بازی کودکان و تفکیک فضایی برای پارک‌ها جهت استفاده همه گروه‌های سنی

References:

- Arizi, Forughsadat. Mohammadi, Asghar. Golnesa, Sasan. (2012), The Relationship between Women's Social and Individual Characteristics on Their Safety in Public Towns of Bandar Abbas, Quarterly Journal of Urban Studies, Vol. 2, No. 4.
- Barabadi, Mahmoud. (2005), The city is safe and secure, Monthly Publications, No. 41.
- Clarke, R.V. (ED.) (1997b), Rational Choice and Situational Crime Prevention, Ashgate.
- Cohen, L. & Felson, M. (1979) "Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach", American Sociological Review, 44: 588-608.
- Cozens, P.M., Saville, G., Hillier D., (2005), Crime Prevention Through Environmental Design, Property Management, Vol. 23, No.15.
- Crowe, T. (2000), Crime Prevention Through Environmental Design: Applications of Architectural Design and Space Management Concepts, 2nd ed., Butterworth-Heinemann, Oxford.
- Dickens, Peter. (1998), Urban Sociology, Translation by Dr. Hossein Behrvan, Mashhad: Astan Quds Razavi Publication.
- Ebrahimi, Roqaye. Rasouli, Afshin. Javidan, Laleh. (2014), The most effective factors of city crime with sustainable development perspectives, a case study of Ghorveh city, Kurdistan, the first national conference on urban planning, urban management and sustainable development.
- Farasatkah, Maqsood. (1996), Religion and Security, Summaries of Articles on the Development and Public Security Seminar, Allameh Amini Hall, University of Tehran.
- Feng, J Dong, Y & Song, L. (2015). A spatio-temporal analysis of urban crime in Beijing: Based on data for property crime. Urban Studies Journal, PP (1-23).
- Hosseinesar, Majid. Qasemi, Ali. (2012), Investigating the Feelings of Safety and Factors Affecting the Country, Fourth Conference on Urban Planning and Management.
- Hosseinion, Soulmaz. (2007), Creating sense of place in urban spaces. Magazine of the municipalities, No. 82.
- Kamali, Ali. (2000), Introduction to Sociology of Social Inequalities, Tehran, Organization for the Study and Compilation of Humanities Books of Universities (samt).
- Khoshtamak, Zohreh. (2001), Defenseless spaces, unknown for urban authorities, Magazine of the municipalities, No. 34.
- Latifi, GHolamreza. Rasouli, Afshin. Qaderi Begeh Jan, Kaveh. Javidan, Laleh. (2016), Ranking of Factors Influencing Urban Soil Mass with Sustainable Development Approach, Social Entrepreneurship Journal, Vol. 8, No. 1.
- Mahmudinejad, Hadi. (2008), Environmental Features of Secure Urban Spaces, A Review of the Book of Environmental Features of Secure Urban Spaces, by: Ismail Salehi, Selected Articles of the Seventh Book Review Festival.
- Moazenjami, Mohammadhadi. (2005), Introduction to Security and its Components, Proceedings of Public Security and Police, Police University Press, First Edition, Vol. 2.
- Nabidoust, Masoud. (2013), The relationship between the crime rate of the physical space of the city, the cultural and spiritual capital of a particular annex, publication number 18446.
- Nasiri, Masoumeh. (2004), Government Role in Spatial Change in Babylon, Geographical Research, Tarbiat Modarres University, No. 48.
- Navidnai, Manijheh. (2006), Discourse on Social Security, Journal of Social Security Studies, Vol. 4 and 5.
- Newman, Oscar. (2002), The role by urban design in creating defenseless spaces, translation of Nasim Iranmanesh, Journal of Municipalities, Year 4, No. 44.

- Niazi, Mohsen. Shafaeimoqaddam, Elham. Shadfar, Yasaman. (2001), The study of the relationship between social capital and security feeling among women in the north and south of Tehran, Journal of Sociology of Youth Studies, Second Year, No. 3.
- Pashaei, Mehdi. Karvand. Mehdi. (2007), Criminology, crime prevention through environmental design.
- Paul J & Patricia L Brantingham. (1996), The Theory of CPTED. November.
- Pourjafar, Mohammadreza. Rezaeifar, Fatemeh. Taqvaei, Aliakbar. (2010), Defensible spaces as social capital in reducing urban crime rates and promoting environmental security (according to traditional Iranian cities), Encyclopedia of Social Sciences, Volume 1, Issue 3.
- Sarirafraz, Mohammad. Makian, Somayeh sadat. Fahimifar, Fatemeh. (2009), Crime Prevention: Safe Community Infrastructure, Proceedings of Community Security Conferences, Tehran.
- Sattarzadeh, Daruosh. Naqizadeh, Mohammad. Habib, Farah. (2010), Urban Space, Social Thought, Environmental Science and Technology, Volume 12, Number 4.
- Sojoudi, Forouzan. (2007), Urban Planning for Crime Prevention, Tehran, Iran.
- Weker I. G.R, Whitzman. C. (1994), Safe Cities; Guidelines for Planning, Designing and Management, Van Nostrand Reinhold, Canada.
- Zarabian, Farnaz. (2010), Design of open spaces that can be defended in residential areas of Tehran. Case study: Gohar Feyz-Ponak neighborhood, Supervisor: Lala Jahan Shahlou, Consultant professor: Alireza Andalib, Master's thesis, Islamic Azad University, Faculty of Arts and Architecture.

